

Versió definitiva de l'obra mestra de Rulfo

Xulio Ricardo Trigo

L'autor mexicà es va inspirar per a la seva única novel·la en els paratges del seu Jalisco natal. AFP

Una nova lectura de 'Pedro Páramo'

Si haguéssim d'explicar l'impacte que als 70 va suposar l'arribada del boom sud-americà, en un temps en què alguns vetllàvem les primeres armes literàries, potser seria útil establir un paral·lisme amb la sorpresa que en aquest canvi de mil·lenni ha portat el redescobriments de la literatura centreeuropea. Hi ha, però, diferències substancials que poden fer llum sobre les causes d'aquell enlluernament. Mentre els autors de l'Est vénen carregats de la memòria d'un temps tràgic i esbrinen el que d'humà pot contenir encara l'ésser quan li han pres tota esperança, fent, al capdavant, un viatge a l'interior de la creativitat, els Cortázar, Borges, Onetti, García Márquez, Carpentier, Sabato, Fuentes, Vargas Llosa i Rulfo ens proposaven un ventall d'opcions tan divers que, per força, estaven cridats a renovar l'escriptura del segle XX i a influir de manera significativa en les posteriors.

D'entre aquelles puntes de llança d'un moviment literari que mostrava una pluralitat sense precedents, hi havia autors que perseguïen l'essència narrativa, conscients que resumir el món és també una qüestió sotmesa a les regles d'un llenguatge primigeni, capaç de recuperar la substància de les paraules. Dos exemples ens transmeten l'esperit d'aquesta idea. Per un costat, Borges ens

feia un retrat de la cultura universal en petites narracions, com fotografies d'un passat condemnat a fondre's en un futur sense memòria. Per un altre, Rulfo retratava la terra, la nuesa d'un món capaç de contenir conceptes que poques vegades veuríem escrits amb una aridesa tan explícita. Rulfo ens portava una idea oblidada del silenci, de la soledat, del misteri de viure.

Sóc conscient que per descriure totes dues escriptures he fet servir la imatge fotogràfica, i també que només l'escriptor mexicà va assajar aquesta forma artística. La fusió de la narrativa de Juan Rulfo amb les seves imatges del Mèxic dels 50 ens donen una nova perspectiva dels seus contes i de l'única novel·la que va publicar, *Pedro Páramo*. Si bé l'obra de Borges es pot llegir ara com una monumental anàlisi crítica del pensament humà, la de Rulfo se'ns presenta d'una manera molt distinta a la llum de les seves fotografies.

Durant els ja llunyans anys 70 la realitat que se'ns feia present cada dia era d'una aridesa extrema. Marcats per una vida quotidiana molt allunyada dels paràmetres europeus, la primera connexió que vam ser capaços de trobar al nostre imaginari per entendre l'obra del mexicà va ser el nostre paisatge rural, poc donat a la fantasia i més aviat influït per una concepció cristiana del misteri.

Juan Rulfo. ARXIU

Serveixi com a il·lustració el fet que en una tertúlia de l'època, i desitjosos de trobar obres d'un cert aroma rulfian, van sortir com a referents els llibres de Ramón J. Sender i el cinema de José Antonio Nieves Conde, sobretot aquella potent imatge de la pagesia castellana que ens havia transmès a *Surcos*.

La Fundació Juan Rulfo, a través de l'editorial RM, ens ofereix ara l'oportunitat de revisar l'obra creativa de Rulfo amb una publicació conjunta de les seves fotografies –en un complet CD– i de la seva novel·la, *Pedro Páramo*. Superada aquesta impressió inicial de les imatges de l'autor que enriqueixen la seva literatura en una direcció colorista i barroca, tot i el blanc i negre, comprovem que les paraules del seu text de referència romanen com una fita inesborrable de la narrativa contemporània.

Encara sorprèn l'economia de paraules, producte d'un treball de fons que només assagen els grans mestres, la capacitat d'expressió de la mesura justa. Rulfo sembla dir-nos amb el seu joc literari que les coses són com són i, per això mateix, les escriu tal com les sent amb la seva mirada, una contradicció artística de la qual extrau la pregona plasticitat del seu llenguatge. Però *Pedro Páramo* és lluny de ser només llenguatge. En aquesta novel·la hi ha una recerca dels límits, exemplificada en un paisatge eixut i també en uns personatges que ens fan girar la mirada cap al Dant i la seva *Divina Comèdia*. La mort es confon amb la vida per oferir un dels millors retrats de l'ésser humà que hem rebut d'un segle esplèndid literàriament.

Pedro Páramo demostra que conceptes com ara poder, ambició, destí, s'analitzen millor quan es freguen els llindars de la condició humana, quan la nuesa de les paraules deixa veure amb força els significats que el temps ha anat dipositant-hi a sobre. Així, la narrativa de Rulfo suposa, encara avui, una experiència extrema, una aproximació als altres mons que, per molt que ens entestem a ignorar-los, també conviuen amb nosaltres. Hi ha poques novel·les més modernes que aquesta obra mestra de l'escriptor mexicà, una lectura del nostre temps que satisfarà els esperits més exigents.

Parlem-ne

Oriol Izquierdo

Blanc i negre

El volum és tot ell espectacular. De 31 per 33 centímetres, gairebé quadrat, les cobertes folrades de tela de to cru, elegant, han estat protegides per una sobrecoberta que reproduïx una quinzena d'imatges, totes en blanc i negre, en contrast amb alguns elements vermells que hi donen un contrast de color. A la primera solapa, uns apunts biogràfics de l'autor ("un home modest", nascut a Barcelona el 1937, que "considera la fotografia com un mitjà d'informació i de comunicació social i estima la importància d'aquest art en funció de la seva validesa en tant que document") precedeixen tres lemes publicitaris com aquest: "Grandesa i misèria, pedra i sang, tradició i vigència de Barcelona". La segona solapa reproduïx fragments del pròleg, que signa Joan Oliver ("certament la visió d'en Miserachs fuig com d'escaldar-se de la fàcil complença xovina"), i esmenta "l'equip que ha col·laborat en aquest llibre", que són, a més de Miserachs i Oliver, un luxe: Josep M. Espinàs, comentarista, A. Ràfols-Casamada, maquetista, Oda Zantop, realitzadora, i Rafael Serra, gerent de l'editorial.

Les guardes ofereixen una visió general de la ciutat amb el port al fons i una mirada cap a la lluna entre xemeneies i estructures metàl·liques. Llegim una nota de l'editor, que agraeix la col·laboració "involuntària però imprescindible" de tants homes i dones retratats, i el pròleg, *L'home i la ciutat*. A continuació passem per les 371 fotografies, inoblidables, primer per *Barris i suburbis*, després amb *Els barcelonins* i el *Calendari de festes*. Tanquen el llibre un plànol de la ciutat amb recorregut i un índex amb els títols de les fotografies.

Acabada d'imprimir el dia de la Mercè del 1964, aquella mirada de Miserachs sobre Barcelona ha tingut més sort que els títols habituals d'aquesta secció. Quaranta anys després, Electa n'ha reeditat les prop de 380 pàgines, modernitzant-ne lleugerament la coberta.

Barcelona blanc i negre

Xavier Miserachs
Aymà
Barcelona, 1964